

The background features a central white area with a checkerboard pattern, resembling a book page. This page is set against a warm, autumnal background of orange and red tones, scattered with falling leaves and clusters of red berries. A dark, ornate scrollwork border frames the central page. The text is written in a blue, cursive font.

Ачык дарс

Тема:

«М. Атабаев «Урлангъан ажжал».

Юрюткен муалым Табияева Л.А.

Къумукъ адабиятдан ачыкъ дарс.

Дарсны темасы: Магъаммат Атабаев «Урлангъан ажжал»

Дарсны мурады:

1. Магъаммат Атабаевни яшалу ва яратувчулугъу булан танып этмек
2. Поэманы бёлюклерин охумакъ, оланы аслу маънасын ачмакъ.
3. Яшланы патриот гъиселерин уятмакъ,
дав гелтирген къыйынлыкъланы эсгере туруп, яшланы «Давлар
болмасын!» -деген
ойгъа гелтирмек.
4. Яшланы адабият асарны чеберлик янына агъамият берме уыйретмек.

Къурал: Там газет, суратлар.

ДАРСНЫ БАРЫШЫ.

Огъ, къысмет, къагъру

къысмет!

Не этесен, ойнаймысан?

Къачан болгъунча ана

Чыдар деп сынаймаймысан?

(М.А.габаев)

1. Яшланы дарсгъа къуршав.

2. Музыка ойнай (1-6 слайд)

Уллу Ватан давуу гъакъында умуми маълуматлар (7-8 слайд)

22 июнь 1941 йыл...-

Бизин совет халкъгъа къара къайгъы гелген гон. Давуу къайгъысы
тиймеген бир ожакъ да ёкъдур.

Дав 4 йыл юрюлген...

- 1418 гон

- 34 минг сагъат

Къумукъ адабиятдан ачыкъ дарс.

Дарсны темасы: Магъаммат Атабаев «Урланган ажжал»

Дарсны мурады:

1. Магъаммат Атабаевни яшаву ва яратувчулугъу булан таныш этмек
2. Поэманы бёлюклерин охумакъ, оланы аслу маънасын ачмакъ.
3. Яшланы патриот гъислерин уятмакъ,
дав гелтирген къыйынлыкъланы эсгере туруп, яшланы «Давлар
болмасын!» - деген
ойгъа гелтирмек.
4. Яшланы адабият асарны чеберлик янына агъамият берме уйретмек.

Къурал: Там газет, суратлар.

ДАРСНЫ БАРЫШЫ.

Огъ, къысма, къагъру

къысма!

Не этесен, ойнаймысан?

Къачан болгъунча ана

Чыдар деп сынаймысан?

(М. Атабаев)

1. Яшланы дарсгъа къуршав.

2. Музыка ойнай (1-6 слайд)

Уллу Ватан давуу гъакъында умуми маълуматлар (7-8 слайд)

22 июнь 1941 йыл...-

Бизин совет халкъгъа къара къайгъы гелген гон. Давуу къайгъысы
тиймеген бир ожакъ да ёкъдур.

Дав 4 йыл юрюлген...

- 1418 гон

- 34 минг сагъат

Магъаммат Атабаев кѣп торло аналаны келпелерин яраткан: ишт
аналаны, пашман аналаны.

Биз бутюншто дарсыбызда улашлары давда къалгъан ананы гъакъында
поэманы охужакъбыз.

4. Сѣзлюк иш:

Яшар, укъ-тичи яшлар

Алжайгъан-къавшалгъан

Алапдай шишмек-гѣпмек, улуу болмакъ.

Акъ билеккен сыгъанып-чюйрюлюп

Кюртлер-гѣбелер

Зинданлар-къазылгъан ойтандар, къуюлар.

Къан савгъандай – къызаргъан

5. Муаллимни «Урлангъан аяжал» деген поэмасын таъсирин кюйде
охуву.

6. Яшлагъа поэмада и ананы келпелин гѣрсетелен сатырланы эдетин.

7. Поэманы охулгъан бѣлюклерине гѣре анализ этив (беклешидриг).

8. Рефлексия сораулар:

1. Асарны сиз ушатдыгъызмы?

2. «Урлангъан аяжал» деп бу асаргъа негер къоюлгъан?

3. Асарны не ери сизин талчыкъдырды?

4. Кагъызны анадан яшырып почталъон иш тез этгенми?

5. Ону еринде сиз нечик этер эдигиз?

6. Сиз поэма нечик битгенни сюер эдигиз?

9. Дарсны гъасыл терин чыгъарыв.

10. Уъйге иш:

1-нчи группа- Оьзлени юргундагъы даву ортакъчыларын акътармакъ

2-нчи группа- Поэмада йимик ошашлы улашлары давда къалгъан аналаны

гъакъында маълуматлар жыймакъ.

Поэманы тындырыкълы кюйде охун гелмек.

Атабаев Магьаммат Солтанмуратович 1938-нчи йылда Хасавюрт району Яхсай юртунда тувган.

Москвадагы М.Горькийни атындагы адабият институту битдирген сонг «Ленин ёлу» газетни адабият кьуллукчусу, Дагъыстан китап басмаханасыны чебер адабият бёллюпоно редактору, «Дослукъ» альманахны редактору болуп ишлеген. Гьали ол «Гангчолпан» журналны редактору.

М.Атабаевни башлангыш ширьулары 1957-нчи йылда «Ленин ёлу» газетни, «Дослукъ» альманахны бетлеринде чыкьма башлай ва яш шаир гьазир обзюне охувчуну тергевон тартма бажара .

Шаирни биринчи «Излей кьалгьанман» деген ширьу жыйымы 1963-нчи йылда кьумукъ тилде чыгьа .

Гьали буса ол йигирмадан да артык китапны автору.Оланы кёбюсю кьумукъ тилде чыкьган:

«Ёлда»(1969-й), «Урлангьан ажжал»(1968-й), «Ант»(1969-й), «Турналар»(1969-й), «Мени кьурдашларым»(1975-й), «Ёлтабар»(1978-й) ва ш.б

Ону «Гоба»(1993-й), «Аллагьгьа шокор»(1997-й), ва б. китаплары рус тилге гёчюрюлпон Москвада чыкьды .

М.Атабаевни лирикасында сююв , ватандашлыкь, философиялы тармакьлар айырма бола . Шаирни яратывчулугьунда сатиралы асарлар да гёрмекли ерни тута .

М.Атабаев А.-П.Салаватовну атындагы Кьумукъ театрыны сагьнасына салыныш ойналгьан «Алтын кьаз» ва «Вёрегиз, инсанлар, вёрегиз» деген эки пьесаны автору да дюр.

М.Атабаев таржума булан да машгьул .Ол С. Михалковну «Мен Кавказгьа баргьанда», Расул Гьамзатовну «Мени Дагъыстаным», Т.Зумакулованы «Амалларым аявлу» деген ва шолай обзге язывчуланы ва халкь авуз яратывчулугьундан алынган асарланы кьумукъ тилге гёчюрген .

(Шыр-ру охула) «Белгисиз солдат» М.Атабаев

Уьспонде шивель,кьолда автомат

Юртуна гелин гокьтагыан солдат .

Кимлени излей, кимлерден бола,

Кимлеге гелген ,ким билме бола?!

Гьар гече юрту юхдама ята ,

Юхламай солдат нече йыл кьата .

Солдатны гьалын юреги биле --

Гечелер мунда бир анна геле:

-Аявлу балам ,арымаймысан?

Анангман,ананг ,анымаймысанг?

Кьолунгдагы не? Тащла хужуну !

Давлар битген чи, нетесенг шону?

Бозара – бозлай , кьарасын чечмей

Кеп ана гетди душмандап гечмей,

Бир мен кьалгьанман оьлмейген тажжал

Дюньяда магьа ёкь йимик ажжал

Бир мен кьалгьанман ажжал етмейген

Балам кьайтар деп , оьлоп битмейген

Шонча йыл юрюн, юьргьа да кьайтып

Нетесенг балам,орамда кьатып?

Гёзьян битдирди гёзмню шорюн

Алдыма тошноп ,абзаргьа юрю

Юрюмей солдат, юрюме болмай

Бир уьйню кьоюп, бир уьйге бармай.

Кьата дюньяны балагьдан кьоруц,

Давгьа гетмеге гьап-гьазир болуп

Белгисиз солдат,айтыгьыз гьали,

Ким бар дюньяда ондан белгили?!

Давда 27 миллион адам оьлген .

1418 гондню ичилде.

Гысап этип кьарасанг, гьар гюн -19 минг адам оьле болгъан , гьар сагъатда
– 800 адам , гьар минутда – 13 адам .

2 минг яръм километр мезгилге – 27 миллион адам ...

1 километрге – 40 минг 800 оьлген адам . Гьар метр ерге – 11 адам .

Эгер де гьар оьлген адамгъа 1 минут шыплькъ этсе – 38 йыл пусуп турма
герек эди ... О замалгъа совет халкъны санавуна гьере - гьар алтынчы адам
оьлтюрюлген !

3. Алда гечген асарлары такрарлав, гьез алдан гечирив.

Соравлар :

1. Биз Шарип Альбериевни кьайсы асары булан таныш болгъанбыз?

(«Яшыртгъын яра»)

2. Анвар Гьажиевни кьайсы шиърусу сизге таныш? («Сенмейген

юлдузлар»)

3. Сулейман Рабадановну кьайсы шиърусун гечгенбиз? («Аталар»)

4. Зарипат Атаеваны кьайсы романы булан таныш болгъансыз?

(«Шо ёл булан»)

5. Жаминат Керимованы кьайсы поэмасын гечгенсиз?

(«Тул кьыз»)

(Язывчулары, шаирлени сураглары салына) Тапшурув алышына :

«Аталар»

«Вьерегиз инсанлар вьерегиз»

(Музыка салына, сарын йырлана)

-Булары авторун билемисиз?

-М.Атабаев

4. Янгы тема: Магъаммат Атабаев «Урлангъан аяжал»

1. Гиришив сьз. М.Атабаевни биографиясы хабарлана (муаллимни

сьзю)